

חשיב מזיד'. ושמו כאן שונה שגזו"כ היא שרק זה המקריב בפועל, שמודה בעבודה ממש – יש לו חלק בה. והריטב"א מפרש שמודה שאמר משה מפי הגבורה אלא שאינו מודה במקצת מן העבודות, שאומר אינן חובה ואינן מעכבות.

ואף על פי שאדם כזה ודאי כופר הוא בדברי רז"ל – כיון שהוא מאמין בתורה שבכתב אינו בכלל מומר לכל התורה אלא דינו כמומר לדבר אחד ואינו מחלל עבודה (עפ"י חזון איש יו"ד ב, יח. והוכיח כן מכמה מקומות).

וע"ע אבני נזר אה"ע רכג, ג, ובמובא ביוסף דעת זבחים כב לענין גדר 'בן נכר'.

'היציקות והבלילות והפתיתות... והמליקות והקבלות...'. מנה כל העבודות הטעונויות כהונה, כפי סדר עשייתן; פתח בעבודות המנחה הבאות לפני הקמיצה. וכיון שפתח במנחה מסיים עבודתה, וממשיך במליקת העוף [שכיוצא בה בזבח – השחיטה – כשרה בור], ועובר להמשך עבודות הזבחים, קבלה ומתן דמים. [ולא מנה הולכה, שר"ש לשיטתו שהולכה אפשר לבטלה אינה חשובה עבודה, או לפי שנכללת בקבלה – כמו שכתבו בתוס'].

אחר כך שנה עבודות נדירות, כהשקאת סוטה ועגלה ערופה, ולבסוף אמר נשיאת כפים, שאינה 'עבודה' ממש (אלא שצריך עיון אם ירד לסדר הדברים, מדוע שנה מליחות לפני תנופות והגשות והלא המליחה נעשית לאחריהן כמו שכתבו התוס' בע"א. ויש לומר שנקט בזה את סדר המשנה).

דף יט

'אלא היינו טעמא דרבי שמעון, והביאה – וי"ו מוסיף על ענין ראשון'. לפי זה לכאורה גם נתינת הלבונה צריכה כהן לר"ש, שהרי זו נאמרה בין יציקה לקמיצה. וצ"ע (עפ"י הרי"ד ויזר שליט"א).

'אמרת קל וחומר, ומה זריקה דעיקר כפרה לא בעיא בעלים, שחיטה דלאו עיקר כפרה לא כל שכן'. ואם תאמר, סמיכה תוכיח שאעפ"י שאינה עיקר כפרה צריכה בעלים. יש לומר, הואיל וזריקה אינה צריכה בעלים הגם שהיא עיקר כפרה, סברה היא לומר שמה שסמיכה צריכה בעלים – משום הוידוי הוא, וזה אין שייך אלא בבעלים שמתודה על חטאיו, אבל שחיטה לא תהא חמורה מן הזריקה (שלמי שמעון).

'גלי רחמנא ביום הכיפורים ושחט את פר החטאת אשר לו, מכלל דשחיטה בעלמא לא בעינן בעלים' – ואין לומר אף בעלמא מצוה לכתחילה בבעלים, וגילתה תורה ביום הכיפורים ששם הוא לעיכובא – שיש לומר כיון ששנה הכתוב כמה פעמים וסמך ושחט, הרי כאילו שנה הכתוב לעכב, וא"כ היה לנו לפסול כששחט מי שאינו בעליו, אם לא שגילה הכתוב ביום הכיפורים דבעלמא כשר (עפ"י שפת אמת).

ועדיין יש מקום לומר שגילה הכתוב רק שאינו לעיכובא. וצריך לפרש שבזה מגלה הכתוב שלא לדרוש הקש 'וסמך ושחט' לענין בעלים. וע"ע בטהרת הקדש מצפה איתן והר צבי.

בהגהות חשק שלמה כתב להוכיח מכמה מקומות שלכתחילה מצוה על הבעלים לשחוט קרבנם. ומקור הדבר מכח הקושיא הנזכרת, שאכן יש ללמוד מהקש לסמיכה שהשחיטה בבעלים, אלא שגילה הכתוב ביוהכ"פ שאין עיכוב בדבר [וע' בלשון רש"י בזבחים קג. (ד"ה מן המותרות) וקצת משמע שדרך הבעלים לשחוט קרבנם. ואמנם י"ל שזה משום הדין הכללי מצוה בו יותר מבשלוחו].

ובספר אור הישר כתב שאין לפרש קושית הגמרא ששחיטה שלא בבעלים תיפסל, שהרי מקור הדין הוא מהקש לסמיכה וכל עצמה של הסמיכה אינה מעכבת, וכיצד נחמיר בלמד יותר מן המלמד. [ולכאורה תלוי הדבר בדין מינה ומינה או דין מינה ואוקי באתרה. ואולם נראה שגם אם 'דון מינה ומינה' יש מקום לומר שלמדים מסמיכה שכל שאינו בעלים, הרי זה כאילו לא סמך, אף כאן כאילו לא שחט. וע' בזה בטהרת הקדש].

אך לפי"ז אין מובן תירוץ הגמרא 'גלי רחמנא ביהכ"פ', הלא שם צריך קרא לעכב. וצ"ל לפירוש זה שר"ש יסבור שחיטת פרו בור כשרה בדיעבד והקרא אינו אלא לכתחילה, ומזה למדו שבשאר קרבנות אף לכתחילה אין צריך בעלים. וראה עוד באריכות בשו"ת אגרות משה אה"ע ח"א קנו. וע"ע: אבי עזרי הל' עבודת יוהכ"פ; בית זבול ח"ב כו.

(ע"ב) 'שלא יעשה מדה לקומץ'. רש"י מפרש שקומץ בכלי ולא בידיו. ויש מן הראשונים שחולקים וסוברים שבאופן זה ודאי פסול, שאינו בכלל 'קומץ'. ופרשו שלא יתן תחילה מדת קומצו בכלי ואחר כך יתנהו על קומצו לקומץ בו (עפ"י תוס' ישנים וריטב"א יומא מז מרשב"ם). ובגבורת ארי (שם במילואים) הקשה על פירוש זה, תיפוק ליה שפסול לפי שאינו קומץ מן המחובר לשירים. וכתב שהעיקר כפרש"י. וע"ע מקדש דוד כד, ד.

רבי אליעזר אומר יכול יגישנה למערבה של קרן...' ע' ביוסף דעת זבחים סג:

'הרי מלח דלא תנא ביה קרא ומעכבא ביה...'. מכאן הקשו האחרונים על מה שמשמע מדברי הריטב"א (ביומא נג.) שמה שצריך הכתוב לשנות כדי לעכב – דוקא בדברים הכתובים בלשון מצוה, אבל הכתוב באזהרה – אין צריך קרא לעכב [ומדברי הריטב"א (בתוס' פסחים סג. ד"ה השוחט) אין נראה כן. וע' גם בתורא"ש ותו"י ביומא שם]. והלא במלח ישנה אזהרה לא תשבית מלח ואעפ"כ מקשה כאן שיצטרך קרא לעכב (ע' בשער המלך ריש הלכות קרבן פסח; שו"ת חתם סופר חו"מ בהשמטות רד; חת"ס או"ח קכד).

ויש לומר, היות ויש במלח גם מצות עשה – על כל קרבנך תקריב מלח, אם כן ה'לאו' שנאמר בו אינו אלא חיזוק ותוספת אזהרה ל'עשה', וכיון שה'עשה' לבדו אינו מעכב, אין עיכוב גם מצד ה'לאו'. ומצינו דוגמאות לכך ש'לאו' הבא עם 'עשה' אינו בא כאזהרה בפני עצמה אלא כחיזוק ל'עשה' (עפ"י קהלות יעקב זבחים ה).

או יש לומר שסברת הריטב"א אמורה באזהרה האמורה בגוף הדבר, אבל השבתת מלח אינה איסור בהקרבה עצמה אלא במה שהחסיר ונמנע מלהקריב, הלכך כל שלא שנה הכתוב אינו בדין שיעכב (עפ"י דבר אברהם ח"ב כא).

עוד בדברי הריטב"א – ע' במשנה למלך קרבן פסח א, ה; בית הלוי ח"א סוס"י ל; דבר אברהם שם; חדושי הגרז"ר בנגיס ח"ב טו.

כתב בחזון איש (נגעים יב, כ) שכך היא המדה בכל התורה ולא רק בקדשים, שצריך שישנה הכתוב לעכב. [וע"ש דוגמאות וחילוקים בדבר]. וכבר נמצא כן בספר יראים (תמט). וכן משמע בתורא"ש (סוטה ה:). וכן מדוקדק הלשון בתוס' פסחים יא רע"א 'דאיכא מילי טובא דבעינן שישנה הכתוב עליו לעכב כגון קדשים). ואולם בכמה ראשונים אין נראה כן לכאורה (עתוס' להלן לה סע"א. וכן משמע בלשונם בזבחים ד: ד"ה אימא. ואפשר כוונתם לקדשים ולכל הדומה להם; דבר כללי שנאמרו בו פרטי דברים).

ע"ע: שער המלך קרבן פסח א; ערוך לנר סנהדרין יא: לקח טוב ה; אבני נזר או"ח לא, ג; גליונות קהלות יעקב להלן נג; דובב מישרים ח"א עג.

ע"ע במצוין ביוסף דעת ברכות טו לענין חילוק בין לכתחילה ודיעבד בדאורייתא.

*

והבאת את המנחה... והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח. והנה עכשו במקום המזבח, שלחנו של אדם מכפר (ע' ברכות נה). והוא התנהגות אדוני אבי זקני זצוק"ל שהמשמש בסעודה בשבת-קדש, הקריב אליו הקערה עם המאכל, והוא בעצמו העמידה על השלחן לפני המסובין, ולא המשמש – כמו הכהן שהקריבו לו המנחה והוא הגישה אל המזבח וד"ל.
(דברי ישראל (מודז'ץ) ויקרא)

והרים ממנו בקמצו וגו' – יש לרמז שיסיר מאתו מדת הקמצנות. ופירש"י שלא יעשה מדה לקומץ – היינו שלא במדת הקמצנות, רק מסולת המנחה ומשמנה ופרש"י ממקום שנתרבה שמנה – פירוש, יהיה איך שיהיה אף מעט כמו מנחה, אך המעט יהיה במדת הפזרנות, מסלתה ומשמנה ובריבוי שמן כמו מנחת הבל ומחלבידהן.
אי נמי כנ"ל ועל דרך זו: והרים ממנו בקמצו – שיסיר ממנו בקמצו, שיסיר מדת הקמצנות. ופרש"י שלא יעשה מדה לקומץ – היינו הקמצן לא יוכל לבוא לשום מדה טובה, כי הקמצנות מונעת אותו' (שם פרשת צו).

דף כ

'ברית אמורה במלח – דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: נאמר כאן ברית מלח עולם הוא, ונאמר להלן ברית כהנת עולם – כשם שאי אפשר לקרבנות בלא כהונה כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח'. נראה שלר' שמעון שוים כל הקרבנות למנחות והמלח מעכב בכלם, שהרי הטעם שנקט שייך וכולל את הקרבנות כולם. אבל לר' יהודה אפשר שאינו מעכב אלא במנחות. וכן פסק הרמב"ם, וכן כתב בספר החינוך. [ואמנם רש"י כתב 'משמעות דורשין' איכא ביניהו. ואפשר שלשיטתו אין חילוק בין מנחות לשאר הקרבנות גם לר' יהודה. אך יתכן שרש"י פרש כן רק לפי סברת רב הונא שמעכב גם ללא ששנה הכתוב, אבל לפי מה שאמרו ש'ברית' הוא לשון עיכוב, י"ל שלר' יהודה אין זה שייך אלא במנחות, ששם נאמר 'ברית'] (עפ"י כסף משנה איסורי מזבח ה, יב; זבח תודה).

בקרן אורה ובזבח תודה פרוט טעם הרמב"ם לחלק בין זבח למנחה; שבזבח הואיל והקטרת האימורים אינה מעכבת, לכך אם לא מלח לא פסל, שלא גרע מאילו לא הקטיר האימורים [והדם הלא אינו טעון מלח]. לא כן קומץ המנחה שהקטרתו מעכבת. [אלא שקצת קשה, הלא לפי"ז אף בשאר קרבנות מלח מעכב את מצות ההקטרה, ונפקא מינה שאם הקטיר בשבת וביו"ט ללא מלח חייב, וא"כ מדוע לא הזכיר זאת הרמב"ם, לומר שהמלח מעכב את הקטרת האימורים. דבר אברהם ח"ב כא].
בספר משך חכמה (ויקרא ב, יג) כתב נפקותא נוספת בין ר' יהודה לר' שמעון; האם יש דין מלח בבמה. לר"ש שהושווה מלח לכהונה, כשם שאין כהונה בבמה כך אין מלח בבמה. ואילו רבי יהודה אינו מחלק בדבר (ועע"ש).

'הכא נמי לא מלח כהן אלא זר'. ואף על פי שהמליחה נעשית לאחר קמיצה והרי מקמיצה ואילך מצות כהונה, אם כן מדוע מלח זר כשר לתנא דמתני' – נראה שזה שאמרו 'מקמיצה ואילך מצות כהונה' היינו רק לאותם דברים הכתובים בפרשה מוקמץ הכהן

דף יט

- ל.ב. א. אלו לשונות בכתובים מורים על עיכוב, שאם החסיר או שינה – פסל?
 ב. אלו הלכות מוזכרות בסוגיא שהן מעכבות בקרבנות השונים?
 ג. האם למדים הלכות לדורות מדברים שנאמרו לשעה?
 ד. להיכן מגישים את המנחה? האם ההגשה מעכבת?

א. למסקנת הסוגיא, כל מקום שנאמר לשון חוקה (חקת... חק... וכדו') – לעכב, אם לא גילה הכתוב אחרת [כגון במנחה, הגם שנאמר בה 'חוקה' אין מעכב בה אלא מה ששנה עליו הכתוב – שמתוך ששנה או ייתר במקצת מן הדברים, גילה שרק אלו מעכבים].

פרשו התוס' (עפ"י זבחים יח) שע"כוב 'חוקה' אינו ממשמעות גרידא אלא גזרה שוה ממחוסר בגדים. גם לשון 'כן יעשה' מורה על עיכוב [כגון בניזיר]. וכן לשון הויה [כגון זאת תהיה תורת המצרע]. וכן יהיו (להלן מה...). וכן לשון היא מורה על עיכוב. ע' לעיל ד' וזבחים ה: ותד"ה מיעט]. וכן לשון 'ברית' (לפי אבעית אימא' להלן כ.).

- א. כאשר באה המלה לדרשה אחרת, אין ללמוד עיכוב (כן מבואר בתוס' מד: ד"ה אלא).
 ב. ישנן לשונות נוספים המורים על עיכוב; 'ככה'; 'כן'; 'שמירת משמרת'; 'ולקחתם'; 'כמשפט' – לקיחה תמה (עפ"י יומא ה' ולהלן כו מד:).

וכן הישנות הדברים בתורה מורה על עיכוב.

- א. מבואר בסוגיא שאם שנה הכתוב כדי ללמד דבר אחר – אין מקור לעיכוב, כגון בהגשה ששנה כדי לקבוע לה מקום (וכן לענין מליחה, כדלהלן כ. דוגמא נוספת להלן נה: ובתד"ה תנא).
 ב. שנה הכתוב שלא בלשון ציווי אלא כתאור דבר, אין אומרים שנה עליו לעכב (עפ"י תוס' יח: ד"ה ואמר; יומא לט: ד"ה תנא).

- ג. יש סוברים שכשנאמרה לשון אזהרה, משמעה לעכב אפילו לא שנה עליה הכתוב. ומכמה ראשונים אין נראה כן. ויש מי שסובר שבהכפלת לאוין אין אומרים 'שנה עליו לעכב' כי יש לומר שבא הכתוב לומר שעוברים בשני לאוין (ע' מהרש"א פסחים סג) ויש חולקים (ע' בראשונים יומא נג ופסחים סג; שעה"מ ומשל"מ פ"א מהל' קרבן פסח).

נחלקו רב ושמואל על דבר הכתוב לשעה ושנה עליו הכתוב לדורות, האם נחשבת זו כחזרה לעכב, או אין למדים דורות משעה ואין כאן חזרה שלא לצורך.
 לפי המסקנא, לשון 'תורה' אינו בא לעכב [כגון 'תורת' הכתוב בקרבנות אינה מעכבת אלא אם שנה עליו הכתוב].

- ב. יציקה מעכבת במנחה (ששנה עליה הכתוב. ועוד מויצק... מנחה היא. רש"י לעיל). וכן סולת ושמן מעכבים.

ואם קמץ לפני שהיה שם סולת עם שמן – פסול (עפ"י חזו"א כה, יב).

המינים שבניזיר וכן התנופה שבקרבנותיו [שלא כשאר תנופות. ע' יומא ה' ולהלן צג] – מעכבים (כן יעשה). ארבעה מינים שבתודה; חמץ, חלות מצות, רקיקין, רבוכה – מעכבים זה את זה (שהוקשה תודה לניזיר). ארבעה מינים שבמצורע; עץ ארוז, אוזב, שני תולעת וצפרים – מעכבין זה את זה (זאת תהיה תורת המצרע).

שני שעירי יום הכיפורים מעכבין זא"ז (והיתה להם לחקת עולם).

שני סדרי לחם הפנים ושני הבזיכים, וכן הסדרים כלפי הבזיכים – מעכבין זא"ז (ואכלהו... חק עולם. ואעפ"י שהכתוב מדבר על אכילתם, עולה הוא על הדבר כולו).
סולת ושמן במנחה מעכבים, בין לענין מידתם ובין לענין קיומו של האחד כלפי חברו (מגרשה ומשמנה. ועתוס').

קמיצה בידו ממש ולא בכלי כמדת קומצו – מעכבת לדעת רב (ששנה הכתוב לעכב; בקמצו, וימלא כפו). ולשמואל אינו מעכב (שאינן למדים דורות משעה).

ג. לדעת רב משמע שלמדים דורות משעה (ע' שפ"א). ולשמואל אין למדים. אך אם שנה הכתוב כמה פעמים בענין שלשעה, כגון בקרבנות הנשיאים – למדים.

א. כתב בשפת אמת שמסתבר שהלכה כרב, והעיר על השמטת רמב"ם דין קמיצה ביד אם מעכבת.

ב. מצינו מקומות שלמדים משעה לדורות לכולי עלמא – כאשר מסתבר הדבר, או בענין שאינו אלא גילוי מלתא וכדומה (עתוס' כאן ובסנהדרין מה. ד"ה מנין. וע"ע בספר אור הישר; יד דוד זבחים ס.).

ג. במקומות אחרים מבואר שאין למדים לשעה מלדורות (להלן נו. זבחים מה:).

ד. קודם הקמיצה, מגיש הכהן את המנחה לקרן דרומית מערבית של המזבח החיצון כנגד חודה של קרן, ודין לדברי רבי אליעזר, בדרומה של הקרן היה מגיש, באמה הסמוכה למערב, וא"צ כנגד החוד דוקא (עפ"י רש"י בסוטה יד: שטמ"ק ושפ"א זבחים ס:).
הלכה כחכמים.

ההגשה אינה מעכבת.

לדברי רבי שמעון ההגשה טעונה כהונה, ואולם מסתבר שאם הגישה זר – לא פסל אף לשיטתו (עפ"י קרן אורה יח:). וכן כתבו ראשונים, שאם הגיש זר – יחזור ויגיש כהן (ערמב"ם פסוה"מ ז, ו; ריטב"א קדושין לו:). ואולם אין הור חייב עליה מיתה (עפ"י משנה זבחים קיב:).

דף כ (כא)

לג. א. האם מליחת הקרבן מעכבת? והאם צריכה כהונה?

ב. אלו דברים טעונים מליחה ואלו אינם טעונים?

ג. אלו דינים משותפים למנחה ולאברי הקרבנות ואינם בדם, ואלו משותפים למנחה ולדם ואינם באברים?

ד. המתנדב עצים למזבח – מה דינו?

א. לסתם מתניתין [כפירוש רב יוסף], המליחה אינה מעכבת. ולדברי רבי יהודה ורבי שמעון בברייתא – מעכבת, אם משום שנאמר בו ברית (כה'אבעית אימא'), או סוברים שא"צ שישנה הכתוב לעכב במנחה [אפשר משום שכתוב בה 'חוקה'] (כ"ג משאלת רב הונא. וע' בחדושי הגר"ר בענגיס ח"ב מז, א).

הרמב"ם כתב שהמליחה מעכבת במנחות אך לא בזבחים. ובספר יראים פסק כסתם מתניתין כפירוש רב יוסף, שהמליחה אינה מעכבת.

המליחה צריכה שתעשה ע"י כהן, שהרי היא נעשית בראשו של מזבח ואין זר קרב לגביו. ומדברי אביי מבואר שאין הדבר מעכב.